

פינת הלשון

אך בעגה האנגלית-אמריקאית אומרים grass = עשב כמילה נרדפת לסם חשיש או כל סם ממקור צמחי.

היום מקובל להשתמש במילה **שחת** (אף שיש בצדה של זו מספר מובנים) כציון לעשב יבש. יבורך מי שהכניס המונח לשימוש היומיומי שלנו, כי כפי שמבאר מילונו של יהודה גור (גרזובסקי) משנת 1946, שחת היא "עשב בשדה, עשב התבואה, התבואה הנקצרת לפני גמר בישולה להאכילה לבהמות: והקוצר לשחת (פאה ב,א)". אכן, מינוח חקלאי מדוייק.

אחר-כך בא תור **התחמיץ**, המציין מספוא שעבר תהליך החמצה במכוון, כשם שתבשיל הוא מזון שעבר תהליך בישול. המונח הלועזי silage מקורו במילה היוונית siros, מבנה בצורת בור לשמירת גרעינים. מן המילה הזאת צמח ה-silo הרומי והאירופי בכלל. מעבר לגלגוליו הלשוניים של המונח, כיום משמש הסילו בתור בור-תחמיץ, מעל או מתחת לפני השטח, וגם בתור אסם לגרעינים או מיכל לתערובת מ"מ – אפילו בתור מתקן תת-קרקעי ממנו משלחים טילים ארוכי-טווח. כמה טוב לנו עם התחמיץ שלנו.

ככל שהתפתחה עשיית התחמיץ במגדלים אטומים לגמרי, כן התפתחה השיטה של החמצת שחת לחה למדי (כ-40% לחות), בתחילה ובמיוחד באזורים בעלי גשמי קיץ תכופים. השיטה היתה ידועה עוד במאה הקודמת, ואולי מוקדם מזה, מידת ההצלחה היתה תמיד פועל יוצא ישיר מן הדייקנות ורמתו

הבה נעסוק מעט בשמות המזונות, כפי שהם נהוגים כיום – ובעבר הלא-רחוק. ברשימתו של דורך שפירא המתפרסמת בחוברת זו, מוזכרת **הפולפה** כתוצר לווי של תעשיית המזון: פולפה של עגבניות, של סלק סוכר (ס"ס) וכדומה. פולפה איננה אלא הגירסה העברית של המילה האנגלית pulp – וזו אמנם מן המקור הרומי pulpa – אשר מציינת את החלק הרך והלח של פנים הפרי או אף של חלק מגוף החי וגם אותה דייסה שמכנים מתאית העצים לצורך תעשיית הנייר. דוקא בעברית יש לנו מונח מקביל יפה יותר לשימוש באשר להזנת בקר: **סחיט**, כלומר השאריות לאחר סחיטת הסוכר או מיץ העגבניות. ישנו סחיט טרי, רטוב וישנו סחיט יבש, בדרך כלל מיובש בתנור.

כאשר מדובר על שאריות מתעשיית הבירה או שמן-הזית, מקובל להשתמש במונח **גפת**. מילה זו מוזכרת במקורות עבריים עתיקים, נדמה לי שבתלמוד, והיא באה לציין הפסולת הנשארת אחרי סחיטת השמן מן הזיתים. בימינו מקובל להסתפק במונח גפת בקשר לשאריות היוצאות ממבשלת-השכר (הבירה).

החציר במקורו ציין עשב או ירק, אך משום שהוא נוטה להתיבש התקבל אצלנו לומר סתם חציר, במקום חציר יבש. זכור לי, שבקורס לבוקרים לפני קום המדינה הזכירו שם נרדף לחציר יבש – חשש. אחר-כך שמעתי פעם, שהשכנים הערביים דוברי העברית השתמשו במונח חשיש. כעת בדקתי במילון עבריי-ערבי והנה, חשיש = חשש = עשב יבש. מוזר הדבר,

כללית וממושכת, לא המונח ולא החומר. לעומת זאת, החמצת זבל עופות (רפד לולים) מקובלת עד היום, אפילו בלי מינוח מיוחד.

בשאיפתנו לשלמות לא נוכל שלא להזכיר את הנסיונות של עשיית תחמיץ מזבל בקר. שוב, בארה"ב עסקו בזה רבות ואף מצאו שם למוצר המוגמר, *wastelage*, המורכב מ-*silage* ומ-*waste* (פסולת). גם בארץ היו נסיונות בנדון ואם איני טועה, חברנו חי הברון מצא מונח המבטא את מהות החומר המוגמר – תח"שיט – חציו עברי וחציו אנגלי. כך שאם בסופו של דבר לא המשיכו להכין תחמיץ מזבל בקר, זה לא בגלל העדר מונח מתאים.

מרדכי מלען

המקצועית של האיכר (בגרמנית נקראה השחת הזאת "שחת חומה" = *Braunheu*). כאמור, מגדלי התחמיץ המודרניים מסוג *Harvestore* הביאו לידי פיתוח שיטות בטוחות ונוחות לשימור שחת לחה באזורים האמורים. מאחר שמדובר על עשיית שחת תוך שימוש במתקני החמצה, התאזרח המונח האנגלי *haylage* = *hay + silage*, בעוד שבעברית אנו אומרים **שחמיץ** = שחת+תחמיץ. אולם, למותר לציין, שכאן השימוש בשחמיץ מוגבל ביותר, בעיקר בגלל תנאי מזג האוויר המאפשרים להכין שחת טובה בשדה. היה גם נסיון להכין תחמיץ מסלק מספוא. מנהל המחלקה לבקר דאז, חיים שור ז"ל, הציע אז את המונח **סלחיש**, אך הדבר לא זכה לתמיכה

מכתבי קוראים

לכבוד

עורך "משק הבקר והחלב"

ברצוני להביע דעתי על מאמר שתירגם דוד מידברג ושפורסם בחוברת "משק הבקר והחלב" (מס' 205, עמודים 71–73) בנושא:

מתי ואיך לעזור לפרה בהמלטה

אשת בן-אדם הרה במשך 9 חודשים. במשך הזמן הזה יש ביקורים סדירים אצל רופא מומחה הנעזר במכשירים משוכללים (סקופים, אולטראסונד וכו'), העוקבים אחר התפתחות הוולד ובריאות האם. בזמן הלידה יושבים צוותי רופאים ומיילדות בבית-החולים המעמיד לרשותם חדרי ניתוח וכלים, המוכנים לכל מקרה או סיבון. ולמה? הכל כדי להבטיח לידה תקינה ולמנוע הסתבכויות פוטנציאליות בלידה וחשוב ביותר, לפתור את הסיבון כמה שיותר מהר. יודעים אנחנו, שאשה יכולה ללדת לבד ללא עזרה, קורה עוד בימים אלה בשכונות עוני, בתרבויות פרימיטיביות, בשבטים נידחים ובכתות משונות ברחבי העולם. אבל, לאדם

המודרני ידוע, שהשגחה במשך ההריון ובזמן הלידה מונעת תמותה ומפחיתה נזק לאם ולילוד.

ומה עם הפרות שלנו? לחליבתן אנחנו משתמשים בצידוד החדש ביותר. יש מחשבים לניהול, ולהאבסתן – עגלות מערבולות עם תוכנות למחשב צמוד. אבל להמליט אותן? הגישה היא לתת להן להמליט לבד, טבעית ולתת עזרה רק ואם יש סיבוכים. כך התרשמתי מן המאמר. ההצעות שהוצעו, כמו "יש המציעים לחכות שעתיים אחר כניסת שלב ב'", עבר זמנן. לדעתי הגיע הזמן לשנות את הגישה להמלטה ברפת המסחרית. ההפסדים בוולדות מתים ובפרות חולות עקב ההמלטה הקשה פוגעים בנו. הגישה צריכה להיות: ליווי ההמלטה מן הרגע שאובחנה, כדי למנוע הסתבכויות ולוודא, שהפרה ממליטה כראוי ולתת עזרה בכל שלב, בדיוק כאילו היא אשה היולדת בבית-החולים.

מדוע לחכות עם הגשת העזרה לממליטה? האם ידוע לנו, מה קורה בפרה במשך 9 חודשי